

KATOĻU BAZNĪCAS VĒSTNESIS

Cena 0,40 Ls

«Lai patiesa Gaisma apgaismo katru cilvēku»(Jņ 1, 9)

Rīgas Metropolijas Romas katoļu Baznīcas izdevums

Nr. 7 (391) · 2010. gada 10. aprīlī

16

Stāvus iemūrētais cilvēks Rīgas Sv. Jēkaba baznīcā

Pavisam nesen KBV redakcijā nonāca kāds interesants un noslēpumīgi apvītis raksts, kas bija publicēts žurnālā „Mākslas vēsture un teorija” 2009. gada 12. numurā.

Tajā ir vēstīts par kādu cilvēku, kas atrasts stāvus iemūrēts Sv. Jēkaba baznīcā tālajā 1774. gadā. Lai arī vēsture ir piesātināta ar dažādiem neapmierinātiem notikumiem, šis gadījums ir īpašs, jo cilvēks bija iemūrēts stāvus un bez zārka. Lai ielūkoties tālajos vēstures notikumos, aicināju raksta autori LU Akadēmiskās bibliotēkas rokkrastu un reto grāmatu speciālisti Aiju Taimiņu pastāstīt par šo neparasto gadījumu.

Pastāstiet, lūdzu, kā šis cilvēks tika atrasts?

Šo cilvēku atrada tajā brīdī, kad sākas baznīcu kapeņu iztīrīšana. Šādas kapeņas bija visās baznīcās. Tā kā visapkārt plosījās mēris un dažādas infekcijas, kapeņas saistījās ar zināmu risku. Tātad kapeņas bija jānojauc. Tas bija Katrinas II rīkojums un vēlāk ģenerālgubernatora pavēle. Tātad šo pavēli

vajadzēja izpildīt. Tā bija fatāla sagrašanās, ka tur atrada kaut ko tādu, ko neviens nebija gaidījis.

Par to dien notikušo vēsta vienīgā zināmā aculiecinieka Broces piezīmes, vēstules un līdz šim nepublicētie zīmējumi. Proti, kādā 1774. gada septembra dienā tika nojaukta fon Meku dzimtai piederošo kapeņu virszemes daļa.

Tad atklājās, ka stūri pie loga ir apmēram pusotru metru augsts pilārs. Šo pilāru nolēma nojaukt, jo tam piekraudzinot šķita, ka tas ir tukšs. Tikko mūrnieks bija izcirtis caurumu pilāra ieslipajā salaidumā ar sienu, viņš caurumā ieraudzīja galvaskaustu, kas no satricinājuma iekritis iekšā. Kad viņš nojauc visu pilāru, tad atrada skeletu zida tērpā, kas bija iemūrēts stāvus bez zārka. Iemūrētā virieša ķermenis bija satrūdejis līdz pat kauliem, bet apģērbs saglabājies samērā labi. Broce to varēja sīki aprakstīt sava krājuma vajadzībām.

Kas bija Broce?

Johans Kristofs Broce pēc profesijas bija skolotājs, bet pēc izglītības

teologs un literāts. Broce bija ļoti apdāvināts un cītīgs vāciski runājošs jauneklis. Studijas bija sācis Leipcīgā un turpinājis Vitenbergā. No turienes viņu uzaicināja uz Rīgu kā mājskolotāju. Vēlāk viņš dabūja darbavietu Rīgas Keizarkajā Licejā, sākumā kā skolotājs, bet vēlāk ieņēma augstākus amatus. Keizarkais Licejs atradās netālu no Sv. Jēkaba baznīcas, kurai bija ideāls novietojums – tai apkārt norisinājās visa Rīgas vēsture.

Jaunekli pamodās milzīga interese par vēsturi, un viņš sāka darboties. Pirmā viņa aizraušanās – grāmata, bija „Dažādu Vidzemes pieminekļu, attēlu, monētu un ģerboņu krājums”. Šādi sējumi ir desmit. Brocem senās, akmeņi kaltās un kokā grieztās piemiņas zīmes, to uzraksti bija nozīmīgi tāpēc, ka vairumā gadījumu tie bija vienīgie lietiskie pierādījumi, kas saglabājuši daudz sen aizgājušo personu vārdus un vēstīja par to dzīvēm un nāvi.

Kā Jūs nonācāt pie šī malklainā notikuma?

Pie šīs lietas jau ir strādāts agrāk, kopš pagājušā gadsimta 20-tajiem gadiem. 1926. gadā bija doma Broces mantojumu izdot, bet visu laiku ir bijuši kaut kādi šķēršļi – vēsturiski, finansiāli, sabiedriski un ideoloģiski. Tomēr 1992. gadā pirmo krājumu izdevās izdot. Tajā ir publicēts baznīcas plāns, kurā atzīmēta vieta, kur šis cilvēks ir bijis iemūrēts. Kad es atnācu uz šo bibliotēku strādāt, man acis ieplētas izbrīnā, uzzinot, ka grāmatas vākos ir ielīmēti sienā iemūrēta cilvēka apģērba fragmenti. Tas bija kaut kas tāds, ko nevarēja tā vienkārši aizmirst.

Pēdējos gados mana izpētes tēma ir bijusi par Broces kolekciju. Šajā sakarā man bija iespēja doties uz Igauniju. Tartu literatūras muzejā ir viena daļa no Broces vēstulēm un sūtījumiem. Ejot cauri šiem materiāliem ieraudzīju to, kā Rīgā nav.

Aija Taimiņa savā kabinetā

Nr. 7 (391) · 2010. gada 10. aprīlī

17

INTERESANTI

➔ Turpinājums no 16. lpp.

Vai bija iespējams noskaidrot, kas ir šis cilvēks un kad viņu iemūrēja?

Šo jautājumu palīdz risināt vienīgi iemūrētā virieša apģērbs. Vēstures arhīvi un baznīcas metrika klusē. Kļūdas bija radušās tikai tāpēc, ka tika neprecīzi noteikts laiks, kad ir radies apģērbs. Broce maldījās, domādams, ka virietis ir tērpts 16. gs. spāņu stila tērpā, jo pēc izglītības viņš bija teologs un tikai aizrautīgās intereses vadīts kļuva par pētnieku. Sadzīves kultūra un mode bija palikusi ārpus viņa interešu loka. Broce kļūdījās, nosakot iemūrētā cilvēka apģērba rašanās laiku kā 16. gs. 80. gadus un precīzi saistot notikumus ar kalendāra nemieriem Rīgā no 1584. līdz 1589. gadam. Attēli rāda augstāko aprindu virieša tērpu, kura piegriezumus un apdare ir raksturīga 17. gs. otrajai trešdaļai vai vidum. Papildus argumenti rodami, ja pārlūko saglabājušos Latvijā valkātu un precīzi datētu tērpu paraugus. Tātad samērā droši var secināt, ka iemūrētā cilvēka apģērbs raksturīgs 17. gs. 40. – 50. gadiem. Anonīmais psmūža cilvēks piederējis pie augstākā sabiedrības slāņa.

Vai viņš bija iemūrēts dzīvs?

Visas pazīmes rāda, ka viņš bija jau miris. Broce uzzīmējis taisni stāvošu figūru ar simetriski novietotām rokām un kājām. Ja pilārā būtu iemūrēts dzīvs cilvēks, tad lēnas un mokošas agonijas gaitā viņš nebūtu spējīgs palikt nekustīgs. Turklāt nelaiķis bija ietērpts pēdējām godam piemēroti, kā to paredz bērnu rituāls.

To, kāpēc viņš tika iemūrēts, tā līdz galam atbildēt nevar. Man pēc ļoti ilgās daudzu un dažādu materiālu lasīšanas radās tikai vienas aizdomas. Mūsdienās grūti izprotama šķiet 17. – 18. gs. ierastā situācija, kad aizgājēja nāves brīdī un bērnu dienu šķir daudzos mēnešos un pat gados mērāms laika posms. Šie gadījumi mudina netaktiski jautāt: kur bija atradies nelaiķis starplaikā un kā ar to apgājās? Un vai tikai nelaiķa iemūrēšana stāvus un bez zārka nav bijusi nepieciešama kā islaicīga pagaidu apbedīšanas forma? Tiesa, ekstraordināra un nepieņemama pat tiem laikiem. Baznīcas kārtība pieļāva nelaiķi turēt neapglabātu veselu pusgadu.

Visai iespējama šķiet versija, ka Sv. Jēkaba baznīcā iemūrētais cilvēks va-

rētu būt ticis patvaļīgi pagaidus apbedīts, protams, pārkāpjot Baznīcas kārtību. Tā būtu bijusi kā izeja, lai sagatavotos viņa augstajai kārtai atbilstoši un svinīgā bērnu ceremonijai. Un tad kādu nezināmu vēsturisku vai ģimenesisku apstākļu dēļ svinīgā apbedīšana nav notikusi – tam par iemeslu var būt naudas trūkums vai parādi, karš un aplenkums, citu ģimenes locekļu nāve vai izceļošana. Un nelaiķis palicis pilārā. Varētu arī spriest, kāpēc ģimenei par to bijis labāk klusēt: naudas sods par baznīcas noteikumu neievērošanu bija visai iespaidīgs; šajā gadījumā bija pārkāpti arī citi apglabāšanas noteikumi, un tas iespējamo sodanaudu vēl dubultot. Pārtrūkstot zinātāju atmiņu pavedieniem, kā likumsakarīgs iznākums vēlāk sekoja pilnīga aizmirstība.

Iespējams, ka šis ir tas gadījums, jo meklēt slēptu ļaunprātību ir lieki. Protams, uz jautājumiem, kas viņš bija un kāpēc viņš bija iemūrēts pilnībā, atbildi nezina neviens. Tas ir noslēpums, ko nes ēkas sienas.

Līga Malāne, t. 26397332
kivlatvija@inbox.lv